

EHEAROME2020

Római Miniszteri Közlemény

I. FÜGGELÉK

EUROPEAN
Higher Education Area

bologna
process

ITALIAN **BFUG** SECRETARIAT
2018-2020

Nyilatkozat a tudományos élet szabadságáról

A jelen szöveget a bolognai folyamat nyomán követéséért felelős csoport számos szakértővel és érdekelt szervezettel való konzultáció után dolgozta ki. Célja, hogy felvázolja, mit jelent a tudományos élet szabadságának közös értelmezése az Európai Felsőoktatási Térség számára, és hogy kiindulási alapként szolgáljon a mutatók jövőbeli fejlesztéséhez.

A tudományos élet szabadsága létfontosságú eleme a minőségi tanulásnak, oktatásnak és kutatásnak a felsőoktatásban, valamint a demokráciában. Elengedhetetlen, hogy a felsőoktatási intézmények a társadalom javát szolgáló tudást hozzanak létre és adjanak át. Ez garantálja a gondolat és az eszmecsere szabadságát az oktatók és a hallgatók számára, hogy a tudást kutatás által mozdítsák előre és a kutatási eredményeket szabadon közöljék a felsőoktatási intézmények és programok keretein belül és kívül.

A tudományos élet szabadsága önálló és alapvető demokratikus jog, amely részben az oktatáshoz való jogon alapul, és közös elemei vannak a gondolatszabadsággal, a szólásszabadsággal és a véleménynyilvánítás szabadságával. A tudományos élet szabadságának kereteit szigorú tudományos és szakmai normáknak, mások jogainak tiszteletben tartásának, etikus magatartásnak, valamint a kutatás emberekre és környezetre gyakorolt hatása tudatosításának kell meghatározni. Ez elengedhetetlen a tudományágak és kutatási területek normáinak javításához. A tudományos élet szabadsága mint olyan nem csupán az egyének tudományos munkáját és a szabad véleménynyilvánítást védi, hanem a tudományos intézmények szabad működését is a demokratikus társadalmakban. Az intézményi autonómia a tudományos élet szabadságának fontos eleme.

A tudományos élet szabadsága a tudományos közösség – beleértve az oktatókat és a hallgatókat – szabadságát jelenti a kutatás, az oktatás és a tanulás, valamint tágabb értelemben a kutatási és oktatási eredmények felsőoktatáson belül és kívül történő megosztása tekintetében. A fogalom alapján véve azt biztosítja, hogy a tudományos közösség úgy kutathat, oktathat, tanulhat és folytathat társadalmi kommunikációt, hogy közben nem kell megtorlástól tartania.

A tudományos élet szabadsága a demokrácia elengedhetetlen eleme. Egy társadalom nem lehet valóban demokratikus anélkül, hogy elismerné a tudományos élet szabadságát és az intézményi autonómiát. Ugyanakkor az európai felsőoktatási térség alapvető értékei csak demokratikus társadalmakban valósulhatnak meg teljes mértékben. A tudományos élet szabadsága hasonló a véleménynyilvánítás szabadságához. Mindkettő a tudományágak normáiból merít, és a kutatási eredmények által lehetőséget teremt e normák megkérdőjelezésére.

A fogalom – bár látszólag egyszerűnek tűnik – a valóságban rendkívül összetett, és szorosan kapcsolódik más alapvető értékekhez, mint például az intézményi autonómiához és a közszféra felsőoktatással szembeni felelősségvállalásához. A tudományos élet szabadsága egyetemes érték, amely a tudás és az igazság keresésében gyökerezik. Alapelvei nem értelmezhetők eltérően a különböző nemzeti kontextusokban vagy felsőoktatási intézménytípusokban. Ám a tudományos élet szabadsága nem abszolútum, és gyakorlását azok az intézmények és társadalmak alakítják, melyekben dolgozunk és élünk. Ezért a tudományos élet szabadsága által védett magatartás, valamint a kutatás és a véleménynyilvánítás határai gyakran vita tárgyát képezik.

A tudományos élet szabadságát lehet úgy értelmezni, hogy magában foglalja a tanulás, az oktatás és a kutatás szabadságát, és e szabadságok mindegyike maga után vonja a gondolkodás, a kérdezés és az elképzelések megosztásának szabadságát a felsőoktatáson belül és azon kívül egyaránt. Az, hogy ezen szabadságoknak jelentést és életet adunk az egyetemi környezet valóságában, automatikusan számos kérdést vet fel. A tanítás szabadságát ténylegesen megvalósítani csak a közszféra felelősségvállalása, a társadalmi felelősségvállalás és az intézményi autonómia mellett lehet. Az állami szervek felelőssége, hogy biztosítsák az állampolgárok számára a megfelelő felsőoktatási programokat, míg az autonóm felsőoktatási intézmények

nagy felelősséget vállalnak a programokat alátámasztó kutatásokért és az oktatásmódszertanért. Az oktatóknak a tanterv és a program részleteinek meghatározásában, valamint az alkalmazott oktatásmódszertan kialakításában is nagy a felelőssége.

A felsőoktatás irányítása hatással van a tanulás, az oktatás és a kutatás szabadságára is, és tudatosan kell azt úgy megszervezni, hogy tiszteletben tartsa a tudományos élet szabadságát. Európában különféle irányítási modellek léteznek egymás mellett, ahol az oktatók és a hallgatók különbözőképpen képviseltetik magukat az irányító és döntéshozó testületekben. Az irányító testületekben való részvétel kedvezhet az intézmény oktatási és kutatási feladatai szempontjából és tükrözheti a szélesebb körű társadalmi szerepvállalás célját. Bármelyik modelltől legyen is szó, az egyetemi oktatóknak és hallgatóknak érdemben részt kell venniük a döntéshozatali folyamatokban, és jogot kell biztosítani számukra arra, hogy anélkül fejthessék ki véleményüket intézményük politikájáról és prioritásairól, hogy megtorlástól kellene tartaniuk.

Az értékek egymással összekapcsolódnak, és az oktatás szabadsága felveti azt a kérdést is, hogy kiket kell oktatni, ez pedig szorosan kapcsolódik a tanulás szabadságához. Ezek az értékek viszont a méltányos hozzáféréssel vannak összefüggésben, és számos – a felsőoktatáshoz való hozzáférés feltételeire vonatkozó – kérdést kell kezelni a társadalmi párbeszéd és a közigazgatási eljárások segítségével.

Ehhez hasonlóan azzal kapcsolatban is fel kell tenni kérdéseket, hogy ki végzi az oktatást és a kutatást, és milyen döntéshozatali folyamatok vannak érvényben az oktatók felvételére és megtartására vonatkozóan. Elengedhetetlenül fontos gondoskodni arról, hogy az egyetemi oktatók kellően biztonságos foglalkoztatási feltételek mellett élhessék meg a tudományos élet szabadságát. Az oktatókat soha nem érheti fenyegetés, nem bocsáthatják el őket és ellenük nem szabható ki szankció kutatásuk miatt vagy az általuk oktatott tananyag tartalmával és kinyilvánított szakmai nézeteikkel kapcsolatban.

A kutatás szabadsága magában foglalja a jogot – az adott tudományág szakmai normáival összhangban – a következők meghatározására: mit kell (vagy nem kell) kutatni; hogyan kell kutatni; kinek kell végeznie az adott kutatást; kivel és milyen céllal, milyen módszerekkel és milyen fórumokon kell publikálni a kutatási eredményeket.

Ezeket a kérdéseket nem lehet vákuumban kezelni. Rendkívül bonyolult feladat annak meghatározása, hogy egy adott intézmény milyen kutatási programokat vagy tudományágakat kínáljon, a hatóságok és az intézmények számára ez nehéz, stratégiai döntéseket jelent. A kutatásokhoz anyagi erőforrásokra van szükség – melyek származhatnak állami és magánforrásokból –, és sok esetben etikai kérdések alapos mérlegelését is megkívánják.

Habár a tudományos élet szabadsága a minőségi felsőoktatás velejárója, ez nem olyan érték, amely automatikusan feltételezhető. Ehelyett inkább azoknak a különböző alkotóelemeknek és feltételeknek a kölcsönhatását kell kialakítani, rendszeresen értékelni, védeni és előmozdítani, amelyek biztosítják a tudományos élet szabadságának megvalósulását.

